

L'ÚS SOCIAL DELS EXÒNIMS

Josep Moran i Ocerinjauregui
Oficina d'Onomàstica. Institut d'Estudis Catalans

Parlo dels veritables exònims, limitats a l'àmbit d'ús de l'alfabet llatí. No parlo, doncs, de la problemàtica de les formes transliterades d'altres formes d'escriptura. La tendència general és la d'emprar preferentment una forma única, la considerada oficial en la localitat. En puc donar algunes mostres:

- a) Targeta d'embarcament d'Iberia on figura *London* i no *Londres*; horari de parades de tren Talgo Cartagena-Montpellier i Barcelona-Sants Zürich HB... De fet, en els mitjans de transport només s'utilitza la forma oficial de la localitat independentment de la llengua emprada; així,
- b) Les guies de viatge *Michelin*, redactades en francès i ben acreditades, presenten una pràctica progressiva d'emprar preferentment la forma oficial de la localitat quan hi ha algun exònim en francès per a aquesta localitat. Així, en l'edició de 1984 de la guia *Allemagne*, figurava en primer lloc la forma francesa seguida de l'alemanya entre parèntesis, com *Aix-la-Chapelle (Aachen)*, *Cologne (Köln)*, mentre que en l'edició de 1998 de la mateixa guia, l'ordre és invers, de manera que hi figuren *Aachen* i *Köln* de forma preferent i, secundàriament, com a informació addicional, *Aix-la-Chapelle* i *Cologne*, respectivament.
- c) Una altra problemàtica és la de les formes oficials que, o bé són incorrectes segons la normativa lingüística vigent de la llengua pròpia de la localitat, com en el cas de moltes formes oficials de topònims de la Catalunya Nord, com *Collioure*, Perpignan, Villemolaque per *Cotlliure*, *Perpinyà* o *Vilamulaca* respectivament, o bé són adaptacions a la llengua oficial quan aquesta és forastera; aquests casos són molt corrents a Occitània, on apareixen formes oficials com *Toulouse* o *Bordeaux* en lloc de *Tolosa* o *Bordèu*. No entrarem en aques-

ta qüestió, ben interessant per altra banda. Només direm que, és clar, convindria que la forma oficial s'ajusti a la forma correcta en la llengua pròpia de la localitat¹; però en aquest cas el fet més important és que llengua pròpia hi esdevingui oficial.

- d) Retornant als exònims no oficials, la tendència és que el seu ús quedi relegat cap a un segon terme en guies de viatges i diccionaris de noms propis. És cert, però, que alguns, corresponents a ciutats ben conegudes tenen un ús social ampli, com és el cas de *London*, *Milà* (*Milano*) o *Viena* (*Wien*). Creiem que és lícita la utilització d'aquestes formes exonímiques si no comporten cap competència amb l'ús genuí en l'àmbit propi d'aquests topònims, com és el cas de *Londres*, *Milà* o *Viena* usats en el nostre àmbit.
- e) No és correcta, però, des del meu punt de vista, la utilització d'alguna forma exonímica en l'àmbit cultural d'un topònim quan aquest pugui entrar en competència amb la forma genuïna, de manera que es corri el risc que a partir d'aquest àmbit s'estengui en l'ús social general una forma que no sigui ni oficial ni genuïna d'una localitat. Així, per exemple, no és correcte que a Catalunya mateix s'usin formes com *Gerona* o *Lérida* en lloc de *Girona* o *Lleida* (que són les genuïnes i oficials) encara que sigui en mitjans de comunicació que no s'expressin en català. L'única forma, doncs, que s'ha d'utilitzar socialment en l'àmbit cultural de qualsevol topònim és l'oficial quan aquesta s'ajusta a la normativa lingüística de la llengua pròpia d'aquest topònim, independentment de la llengua emprada pel mitjà de comunicació social, oral o escrit.
- f) Per últim diré que m'he referit als veritables exònims, com en el nostre cas *Bordeus*, *Londres* o *Florència* i fins i tot *Osca* i *Terol*, que són vius encara. Per altra banda, en l'àmbit català actual no se solen emprar ja formes obsoletes encara que estiguin documentades en obres clàssiques, com *Bolunya* per *Bolònia*, *Bermeu* per *Bermeo*, *Lisbona* per *Lisboa* o *Saragossa* (*de Sicília*) per *Siracusa*.
- g) No em refereixo, doncs, als pseudoexònims, que no són més que el manteniment de formes arcaïques (com *Figueras* per *Figueres*) i espúries (com ara *San Baudilio de Llobregat*), o bé deformacions ortogràfiques (com ara *Bañolas* per *Banyoles*), que apareixen en l'inefable apèndix de l'*Ortografia* de la RAE. Aquest fet, ultra la considerable ignorància lingüística dels autors, demostra la pervivència d'una voluntat que és constant en la història de la Corona de Castella i de l'Estat Espanyol que la succeí, el qual, en els seus diferents règims, ha assumit aquesta voluntat i la practica en la mesura que li és possible, més enllà fins i tot de la legislació vigent, que ja li és prou favorable.

NOTAS

1. De fet, la recomanació 2 de la resolució W/5 («Normalización nacional basada en el uso local») de la Séptima Conferencia de las Naciones Unidas sobre la Normalización de los Nombres Geográficos (Nova York, 1998): «Recomienda además que, siempre que sea posible, la normalización nacional se base en las formas que se usen localmente, como resultado de la recopilación de nombres sobre el terreno».